

دانشنامه جهان اسلام

ش - ص

شیفته - صفین

(۲۹)

زیر نظر

غلامعلی حداد عادل

معاون علمی

حسن طارمی راد

تهران ۱۴۰۰

دانشنامه جهان اسلام

جلد بیست و نهم

چاپ اول: ۱۴۰۰ / تعداد ۵۰۰۰ نسخه

حروف نگاری و صفحه‌آرایی: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت افست (سهامی عام)

نظارت چاپ، نشر، توزیع: مؤسسه فرهنگی هنری کتاب مرجع

تهران - خیابان فلسطین، شماره ۳۸۲، شماره پستی ۱۴۱۶۶۷۴۵۴۴، صندوق پستی ۱۱۳۶۵-۳۸۸۵، نمابر ۸۸۹۶۹۲۰۱

www.rch.ac.ir

پایگاه اینترنتی:

www.ewi.ir

این کتاب با تسهیلات حمایتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی چاپ و منتشر شده است.

همه حقوق برای بنیاد دایرةالمعارف اسلامی محفوظ است.

قیمت: ۴۰۰۰۰۰۰۰ ریال

دانشنامه جهان اسلام / زیر نظر غلامعلی حدّاد عادل - تهران: بنیاد دایرةالمعارف

اسلامی، ۱۳۷۵-

ج. : مصور (بخشی رنگی)

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۴۴۷-۰۳۰-۱ (ج. ۲۹)

ص.ع. به انگلیسی:

Encyclopaedia of the world of Islam (in Persian)

کتابنامه

۱. اسلام - دایرةالمعارفها. ۲. کشورهای اسلامی - دایرةالمعارفها. ۳. ایران -

دایرةالمعارفها. ۴. تمدن اسلامی - دایرةالمعارفها. ۵. فرهنگ اسلامی - دایرةالمعارفها.

الف. حدّاد عادل، غلامعلی، ۱۳۲۴ - ب. بنیاد دایرةالمعارف اسلامی.

۲۹۷/۰۳

BP/۵/۲/د ۲

فهرست مدخلها و نامهای مؤلفان و مترجمان^۱

شيفته	معین‌الدین عقیل	صاحب‌آتا اوغوللری	مریم ارجح
	وفایزدانمنش	صاحب‌اختیار غفاری ← غفاری، خاندان	
شی‌فنگ بائو، قیام	سیدجلال امام	صاحب‌ارض ← تیمار	
شی‌کون‌بین	رضا مرادزاده	صاحب‌الجیش ← سپهسالار	
شیل	افسانه منفرد	صاحب‌الزمان ← المهدی، امام	
شیلات	معصومه رضازاده‌شفارودی	صاحب‌الزنج	رضا رضازاده لنگرودی
شیماء السعديه	هدیه تقوی	صاحب‌المدینه	حسین بیاتلو
شیمکنت ← چیمکنت		صاحب‌برید ← برید (۱)	
شیمل	حسن لاهوتی	صاحب‌بن‌عباد	
شین‌جیانگ ← سین‌کیانگ		(۱) شرح‌حال	علی یحیایی
شیندند ← سیزوار (۲)		(۲) زندگی علمی و ادبی	سیده‌ریحانه میرلوحی و فاطمه موحدی محصل طوسی
شین‌واری، امیر حمزه ← امیر حمزه شین‌واری		صاحب‌جمع	حسین بیاتلو
شینیز ← سینیز		صاحب‌جوهر ← نجفی، محمدحسن	
شیواجی ← مراته‌ها		صاحب‌دیوان	حسین بیاتلو
شیوازا	رضا مرادزاده	صاحب‌روضات ← خوانساری، محمدباقر	
ص	رضا حیدری‌زادی	صاحب‌ریاض ← طباطبایی، سیدعلی	
ص، سوره	نصرت نیل‌ساز	صاحب‌شرطه ← شرطه	
صابر	مسعود عرفانیان	صاحب‌عروه ← طباطبایی یزدی، سیدمحمدکاظم	
صابر ترمذی ← ادیب صابر ترمذی		صاحب‌علی‌آبادی	خدایار صائب
صابر طاهرزاده	رحیم رئیس‌نیا	صاحب‌فخ	پروین گلستانی و سیده‌رقیه میرابوالقاسمی
صابری فومنی	خدایار صائب	صاحب‌فصول ← اصفهانی ایوانکیفی، محمدحسین	
صابون	ابراهیم موسی‌پور پشلی	صاحبقران	حسین بیاتلو
صابونی، ابوبکر	سیدلطف‌الله جلالی	صاحبقرانیه	مهدی گلچین‌عارفی
صابونی، اسماعیل	محمدکاظم رحمتی	صاحب‌گرای خان اول	حجت فخری
صابونی، محمدعلی	محمدجواد انواری	صاحب‌مازندرانی ← صاحب‌علی‌آبادی، محمدتقی	
صابی، ابواسحاق ← صابی، خاندان		صاحب‌مدارک ← موسوی عاملی	
صابی، خاندان	ستار عودی	صاحب‌مظالم ← مظالم، دیوان	
صابئین	حسین خندق‌آبادی		
صاحب	حسین بیاتلو		

۱. نام مترجمان زیر نام مؤلفان و با حروف ایرانیک آمده‌است.

صاحب معالم	شهرام صحرائی	صافی نجفی	عظیم طهماسبی
الصادق، امام	محسن معینی	صالح (۱)	فاطمه صادقی
صادق بیگ افشار	یعقوب آژند	صالح (۲)	زهرا مؤدب
صادق خان زند	فهیمه علی بیگی	صالح، اللهیار	شهلا بختیاری و
صادق خان مستشارالدوله ← مستشارالدوله،			محبوبه جودکی
میرزا صادق خان		صالح، بنو	لیلا خان احمدی
صادق رفعت پاشا	حجت فخری	صالح، توفیق	بابک تبرایی
صادق صادق ← مستشارالدوله، میرزا صادق خان		صالح، عبدالوهاب	محبوبه جودکی
صادق هدایت ← هدایت، صادق		صالح، محمد	فرزانه دولت آبادی
صادقی	سمیرا قیومی	صالح آن شی وی	ابراهیم فنگ جین یوان
صادقی تهرانی	سعید زعفرانی زاده		امین بذرافشان
صادقی کتابدار ← صادق بیگ افشار		صالح الجرمی ← جرمی، صالح بن اسحاق	
صادقین	معصومه میرسعیدی	صالح بن احمد بن حنبل	عاتکه قاسم زاده
صادقیه، مدرسه	عباس برومند اعلم	صالح بن جلال الدین ← جلال زاده صالح چلبی	
صاؤلیه	اصغر پوربهرامی	صالح بن زیاد سوسی	سیدعلی آقایی
صارمی هروی	عسکر بهرامی	صالح بن طریف	رقیه قزلباش
صاروخانیان	حجت فخری	صالح بن عبدالقدّوس	محمد زارع شیرین کندی
صاری صائِق	غلام داود وفایی	صالح بن علی بن عبدالله	مرضیه محمدزاده و
صاری عبدالله افندی	علی کاتبی		سیدعلی اکبر خدایی
صاری محمدپاشا ← دفتر دار صاری محمدپاشا		صالح بن محمد جزّره	محمد رضا رسولی راوندی
صاع ← اندازه / اندازه گیری		صالح بن مرداس	لیلا خان احمدی
صاعد، آل	فریده سعیدی	صالح بن مُسَرِّح ← خوارج؛ صُفْرِيَه	
صاعد بغدادی	فرح ناز رفعت جو	صالح جودت	علی اکبر محمدی
صاعد بن مَخْلَد ← ابن مَخْلَد		صالح دَرْت	نور احمد
صاعدی شیرازی	محمد عباسی		جمشید جلالی شیجانی
صاعدیه، مدرسه	علی جلیلی	صالح قُبّه	فاطمه مینایی
صاغانی، ابوحامد	صدیقه قیومی	صالحی شامی	محسن معینی
صاغانی، حسن	توحید پاشائی آقابابا	صالحی نجف آبادی	محسن معینی
صافّات، سوره	نصرت نیل ساز	صالحیه	سپیده نصرتی
صافی اصفهانی	عباس بگ جانی	صامسون	شهناز جنگجو قولنجی
صافیتا	سیدبرهان تفسیری	الصانع	مریم قیدر
صافی گلپایگانی، علی ← صافی گلپایگانی، محمدجواد		صانعی	حسین علیزاده
صافی گلپایگانی، محمدجواد	شهرام صحرائی	صاوی	میلااد نوری

صائب تبریزی	علی کیانی فلاورجانی	صبر (۲)	سارا فرض پور ماچیانی
صایغ، انیس	ستار عودی	صبراته ← صبره	سعید ماخانی
صایغ، توفیق	عظیم طهماسبی	صبرا و شاتیللا، واقعه	رضوان یزدانی و گروه
صائن الدین علی ترکه اصفهانی ← ترکه اصفهانی، خاندان		صبره	مطالعات غرب جهان اسلام
صائین قلعه (۱) ← شاهین دژ		صبرة المنصوریه ← صبره	
صائین قلعه (۲) ← ابهر		صبری	رسول بلادی و
صبا، ابوالحسن	بابک خضرائی	صبری پاشا ← ایوب صبری پاشا	عظیم طهماسبی
صبا، فتحعلی خان	علیرضا اسدی	صبری هلالی	ولی الله کاوسی
صبا، محمودخان ← محمودخان ملک الشعرا		صبو حی آذربایجانی ← آخوندزاده، میرزا فتحعلی	
صبا، منتخب	افسانه منفرد	صبور رشتی	خدایار صائب
صبح	فائزه رحمان	صبی ← صابئین	
صبح، آل ← آل صبا		صَبِیا	عباس احمدوند
صبح، دعا	اسماعیل باغستانی	صحابه	حمید باقری
الصباح، مجموعه ← کویت		صِحاح الفرس	فرزام حقیقی
صبح الدین	داوود هوت	صِحاح اللّغة	محمد صالح شریف عسکری
صبح الدین علی	ناصر پوراابراهیم	صِحاح سِتّه	باقر قربانی زرین
صبحی	موسی رحیمی	صُحار	صادق کریمی مقدم و
صبحی بیدگلی	رحیم رئیس نیا	صُحارین عَیاش	حمید باقری
صَبّاغ ← رنگرزی	مونا ولی پور	صحاف باشی	زهرا رضایی نسب
صَبانجه	شهناز جنگجو قولنجی	صحافی	لیلا احسانی
صبح ازل ← ازلیه		صحبت	افسانه منفرد
صبح الاعشی فی کتابه الانشا	باقر قربانی زرین	صحبت لاری	محمد تقوی
صبح صادق	سوسن اصیلی	صحّت لاری	سید محمد عمادی حائری
صبح صادق / صبح کاذب ← شفق و فلق		صحّت	محمد علی اجتهادیان
صبحی صالح	محمد جواد انواری	صحّت و فساد	رحیم رئیس نیا
صبحی مهتدی	مهران افشاری	صحرا (۱)	کیوان وهابی و
صبر (۱)		صحرا (۲) ← کویر	سیدرضا هاشمی
(۱) در قرآن		صحرای غربی	انسبیه باقری
(۲) در احادیث		صحف	انسبیه باقری
(۳) در اخلاق	سعید زعفرانی زاده		سعید شفیعی
(۴) در عرفان	فریده محرّمی		

صدر، سیدمحمدباقر	فریده سعیدی	صحف ابراهیم ← خلیل، علی ابراهیم خان	
صدر، محسن ← صدراالاشراف		صحن ثمان	مهدی عبادی
صدر اصفهانی	غلامعلی پاشازاده	صحنه	مدرس سعیدی
صدراعظم	حسین بیاتلو	صحو و سُکر ← سکر و صحو	
صدراالاشراف	سمیه عباسی	صحیح	حمید باقری
صدراالتواریخ ← اعتمادالسلطنه، محمدحسن خان		صحیح بخاری ← بخاری، ابو عبدالله محمد بن اسماعیل	
صدرالدین شیرازی ← ملاصدر		صحیح مسلم	صادق کریمی مقدم
صدرالدین عارف	زهرا مؤدب	صحیح و اعم ← صحّت و فساد	
صدرالدین عاملی	محمد رئیس زاده	صحیفه الرضا	سیدعلی آقایی
صدرالدین عینی ← عینی، صدرالدین		صحیفه ← صُحُف	
صدرالدین قونیوی ← قونیوی، صدرالدین		صحیفه سجاده	سیدمحمد عمادی حائری
صدرالدین کاشف ← سادات گوشه، خاندان		صخر، بنو	مدرس سعیدی
صدرالدین موسی	شهناز رازپوش	صخر بن عمرو ← خَنَسَاء	
صدرالشریعه	سعید عدالت نژاد	صخر بن قیس ← احنف بن قیس	
صدر بکری نیشابوری	سعید شفیعی	صدایشگی	
صدرجهان (۱) ← آل برهان		۱) ایران	مهرداد فراهانی
صدرجهان (۲)	نرگس رضاقلی زاده آهنگر	۲) ترکیه	ناصر سلیمان زاده
صدر حاج سیدجوادی	محبوبه جودکی	۳) کشورهای عربی	گروه هنر و معماری
صدر شهید	سعید عدالت نژاد	صدارت ← صدر (۱)؛ صدراعظم؛ وزیر	
صدر ضیاء	مسعود عرفانیان	صداق ← مهر	
صدف ← صدف کاری؛ مروارید		صدافت ← صدق	
صدف کاری	پریوش فتوحی	صدام حسین	ستار عودی
صدفی، علی بن عبدالرحمان ← ابن یونس، علی بن		صدر (۱)	زهرا قشقایی نژاد و حسین بیاتلو
ابن سعید		صدر (۲) ← قلب (۲)	
هاجر کاظمی افشار		صدر، امام موسی ← امام موسی صدر	
صدق		صدر، خاندان	فریده سعیدی
(۱) در قرآن و تفسیر		صدر، سیداسماعیل	محمد رئیس زاده
(۲) در احادیث	حسین صابری ورزنده	صدر، سیدحسن	محمدحسین واعظ نجفی
(۳) در عرفان	بابک عباسی	صدر، سیدرضا	فریده سعیدی
صدقه بن دُبیس ← مَزَیدیان		صدر، سیدصدرالدین	محمد رئیس زاده
صدقه بن منصور ← مَزَیدیان		صدر، سیدمحمد	فریده سعیدی
صدق و کذب	احسان کرمانشاهانی		

صالحه سیاوشی	صریح الغوانی	صدقه
عباس احمدوند	صَعْدَه	(۱) در قرآن
شهرام صحرائی	صَعْدی	(۲) در احادیث
سیدرضا هاشمی	صَعَصَعَة بن سَلَام	(۳) در فقه
سعید شفیعی	صَعَصَعَة بن صُوحان	صدقی پاشا
لیلا نجفیان رضوی	صَعَصَعَة بن ناجیه	صد میدان ← انصاری، خواجه عبدالله
حسین بیاتلو	صُعلوک	صدور ← فیض و صدور
سیدبابک فرزانه و	در ادبیات	صدوق
گروه زبان و ادبیات عربی		صدوق بُغراخان
فریده سعیدی	صُعلوکی	صدوقی
احمد آرین نیا	صَعید	صُدی بن عَجلان
سعید عدالت نژاد	صَعیدی عَدوی	صدیق، احمد
	صُغاد ← آباده	صدیق، عیسی
	صَغانیاں ← چغانیاں (۱)	صدیق الممالک شیبانی
	صُغد ← سُغد	صدیق حسن خان
ابوموسی محمد عارف بالله	صغیر، شاه محمد	صدیقی ← بکر یه (۲)
محسن معصومی		صدیقی، ابوالحسن
شهرام صحرائی	صُغیر	صدیقی، رشید احمد
علی کیانی فلاورجانی	صغیر اصفهانی	
	صغیر و کبیر، اصل ← جفت طوسی	صدیقی، غلامحسین
ستار عودی	صف	صدیقی، کلیم ← کلیم صدیقی
روح الله نجفی	صف، سوره	صدیقیه
سید محمد ترابی	صفا	صراط
	صفات جلال و جمال ← صفات خدا	(۱) در قرآن و حدیث
محمد زارع شیرین کندی	صفات خدا	(۲) در عرفان
مهدی فرمانیان	صفتیه	صرافی
زهرا پورخسروانی و	صَفَّارزاده	صربستان، مسلمانان
گروه زبان و ادبیات		صرخد ← صِلْخَد
سید محمد عمادی حائری	صَفَّار قمی	صَر صَری
کلیفوراد ادموند باسورث	صَفَّاریان	صرع
مجتبی خلیفه		صرف (۱)
عباس برومند اعلم و	صَفَّاقس	صرف (۲) ← تصرف
انسیه باقری		صرفه
محسن معینی	صَفَّاقسی، ابراهیم	صَرّوف

صفهناز رازپوش	صفویان	محسن معینی	صفاقسی، علی
سیدسعید میرمحمدصادق	۱) تاریخ سیاسی	سیدجعفر صادقی فدکی	صفا و مروه
سیدسعید میرمحمدصادق	۲) نظام اداری	متین کاخ‌ساز	صفای اصفهانی
و گروه تاریخ ایران و اسلام	۳) اوضاع اقتصادی		صفت (در ادبیات عرب) ← توابع
صفهناز رازپوش	۴) ساختار اجتماعی	یوسف بن یعقوب	صفه بلاد الیمن و مکه و بعض الحجاز ← ابن مجاور،
محمدکاظم رحمتی	۵) اوضاع دینی	مدرس سعیدی	صَفَد
	۶) مناسبات خارجی	معین‌الدین عقیل	صَفدرجنگ
رحیم رئیس‌نیا	الف) عثمانی	منیژه ربیعی	
محسن رحمتی	ب) اُزبکان	محمد عباسی	صَفدرحسین نجفی
صفهناز رازپوش	ج) گرجستان	علی پرمو	صَفدی، حسن
محسن معصومی	د) هند	رضا رضازاده لنگرودی	صَفدی، خلیل
ویلم فلور و گروه تاریخ	ه) دولتهای اروپایی		صَفَر ← عدد / عددنویسی
ایران و اسلام		فرید قاسملو	صَفَر
افسانه منفرد		محسن معینی	در قرآن و حدیث
محمدکاظم رحمتی	۷) علوم و فرهنگ و تمدن	سعید باطنی	صفر، محمدالبشیر
صفهناز رازپوش	۸) پزشکی	شفاء‌الدین دینیز	صَفْرانبولی
	۹) هنر	حجت فخری	
مهدی گلچین عارفی	الف) معماری	انسیه باقری و حیات مرادی	صُفرو
معصومه میرسعیدی	ب) نقاشی		صُفروف، علیقلی خان ← آذربایجان، نشریه
مهدی صحراگرد	ج) تذهیب	عبدالحمید مرادی	صُفْرِیه
سیدحسین میثمی	د) موسیقی		صفوالغنائم ← انفال؛ حُمس؛ غنیمت
مجتبی خلیفه	۱۰) سکه شناسی		صَفوان البَجلی ← صفوان بن یحیی بجلی
مهدی گلچین عارفی	صُفّه (۱)		صَفوان بن ادریس تُجیبی ← تجیبی، صفوان بن ادریس مُرسی
	صُفّه (۲) ← اصحاب صُفّه	صالحه سیاوشی	صفوان بن صفوان انصاری
فائزه رحمان	صُفّه، مؤسسه	سعید زعفرانی‌زاده	صفوان بن معطل
افسانه منفرد	صفی‌الدین اردبیلی	مرضیه محمدزاده و	صفوان بن یحیی بَجلی
بابک خضرائی	صفی‌الدین اُرُموی	گروه قرآن و حدیث	
فاطمه موحدی محصل طوسی	صفی‌الدین حلّی	محمدکاظم رحمتی	صفوان جَمّال
صفی‌پوری، عبدالرحیم بن عبدالکریم ← مستهل الارب	صفی‌الدین حلّی	سعید باطنی	صفوانی، سلمان
	فی لغة العرب	سیدمحمد عمادی حائری	صفوانی، محمدبن احمد
صفی‌سبزواری ← فخرالدین علی صفی	صفی‌سبزواری	بابک خضرائی	صَفوت
محمودرضا اسفندیار	صفی‌علیشاه	غلامرضا طباطبائی مجد	صفوة الصفا
حسن الله‌یاری	صفی‌قلی خان	سپیده نصرتی	صفوی، طریقت
صفورا برومند	صفی‌میرزا	محمدکاظم رحمتی	صفوی، عیسی
محمدرضا ناجی	صِفین، جنگ		

نشانه‌ها و اختصارات

نشانه‌ها

*	(پس از یک کلمه) نشانه وجود مقالاتی با این عنوان در همین دانشنامه؛ (پیش از یک کلمه، در استعمال زبان‌شناسی تاریخی) کلمه حدسی یا فرضی
←	نشانه ارجاع
/	جداکننده سنوآت، واژه‌ها، مصراعها
//	جداکننده دو بیت
/ /	نشانه امضای مؤلف
< >	نشانه عنوان ترجمه شده منابع
[ ]	نشانه افزوده‌های دانشنامه جهان اسلام بر مقالات ترجمه شده

اختصارات عمومی

پ	صفحه پشت (در نسخه خطی / عکسی)
ج	جلد
>	در حدود -
حک:	حکومت در -
ر	صفحه رو (در نسخه خطی / عکسی)؛ به جای ممیز میان اعداد
رض	رضی الله عنه
ره	رحمه الله
س	سطر
ش	شماره؛ شمسی (در مورد تاریخهای ۱۳۰۰ شمسی به بعد)
ص	صفحه، صفحات
ق م	قبل از میلاد
گ	برگ
همان	همان مؤلف و همان اثر در ارجاع مکرر
همانجا	مأخذ پیشین (همان مؤلف، همان اثر، همان جلد، همان صفحه)
همو	همان مؤلف (در صورتی که به چند کتاب یک مؤلف ارجاع داده شود، سال انتشار افزوده می شود).
ed.	(ویرایش -، به نظارت -) edited by
f.	(و بعد / صفحه بعد) and the following page
ff.	(به بعد / صفحات بعد) and the following pages
ibid	(همان / همانجا) ibidem
no.	(شماره) number

p.	page (صفحة)
r	recto (صفحة رو)
s.v.	sub verbo (ذیل)
tr.	translated by (ترجمه)
v	verso (صفحة پشت)
vol.	volume (جلد)

اختصارات عناوين دایرةالمعارفها

دایرةالمعارف آذربایجان شوروی (<i>Āzarbāijān Sāvet ensiklopediyāst</i>)	د. آ.
دایرةالمعارف اسلام ترک (<i>İslām ansiklopedisi</i>)	د. ا. ترک
دایرةالمعارف اسلام بنیاد دیانت ترکیه (<i>Türkiye Diyanet Vakfı İslām ansiklopedisi</i>)	د. ا. د. ترک
دایرةالمعارف اسلام اردو (اردو دائره معارف اسلامیه)	د. اردو
دایرةالمعارف ازبکستان (<i>Uzbekistān Respublikasi ensiklopediyā</i>)	د. ازبکستان
دایرةالمعارف ازبکستان شوروی (<i>Uzbek Sāvet ensiklopediyāst</i>)	د. ازبکستان شوروی
دایرةالمعارف اسلام (<i>The Encyclopaedia of Islam</i>)	د. اسلام
دایرةالمعارف ایرانیکا (<i>Encyclopaedia Iranica</i>)	د. ایرانیکا
دایرةالمعارف تاجیکستان (<i>Ensiklopediyāi Sāvetii Tājik</i>)	د. تاجیک
دایرةالمعارف ترک (<i>Türk ansiklopedisi</i>)	د. ترک
دانشنامه جهان اسلام	د. ج. اسلام
دایرةالمعارف دین و اخلاق (<i>Encyclopaedia of religion and ethics</i>)	د. دین و اخلاق

اختصارات عناوين مجلات به خط لاتینی

BSO[A]S	<i>Bulletin of the School of Oriental [and African] Studies</i>
JA	<i>Journal asiatique</i>
JAOS	<i>Journal of the American Oriental Society</i>
JRAS	<i>Journal of the Royal Asiatic Society</i>
ZDMG	<i>Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft</i>

مشخصات منابع پربسامد*

الف) منابع فارسی و عربی

- آقابزرگ طهرانی = محمد محسن آقابزرگ طهرانی، الذریعة الى تصانیف الشيعة، چاپ علی نقی منزوی و احمد منزوی، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳، ج ۲۶ در ۲۹ مجلد.
- ابن اثیر = ابن اثیر، الکامل فی التاریخ، بیروت ۱۳۸۵-۱۳۸۶/۱۹۶۵-۱۹۶۶، چاپ افست ۱۳۹۹-۱۴۰۲/۱۹۷۹-۱۹۸۲، ج ۱۳.
- ابن بیطار = ابن بیطار، الجامع لمفردات الادوية والاعذية، بولاق ۱۲۹۱، چاپ افست بغداد [بی تا]، ج ۴ در ۲ مجلد.
- ابن تغری بردی = ابن تغری بردی، النجوم الزاهرة فی ملوک مصر و القاهرة، قاهره [؟]۱۳۸۳-۱۳۹۲/۱۹۶۳-۱۹۷۲، ج ۱۶.
- ابن جوزی = ابن جوزی، المنتظم فی تاریخ الملوک و الامم، چاپ محمد عبدالقادر عطا و مصطفی عبدالقادر عطا، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲، ج ۱۸.
- ابن حوقل = ابن حوقل، کتاب صورة الارض، چاپ کرامرس، لیدن ۱۹۳۸-۱۹۳۹، ۲ قسم، چاپ افست ۱۹۶۷، ۲ قسم در یک مجلد.
- ابن خرداذبه = ابن خرداذبه، کتاب المسالک و الممالک، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۸۹، چاپ افست ۱۹۶۷.
- ابن خلدون = ابن خلدون، تاریخ ابن خلدون، المسمی دیوان المبتدا و الخبر، چاپ خلیل شحاده و سهیل زکار، بیروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸، ج ۸.
- ابن خلکان = ابن خلکان، وفيات الاعیان و انباء ابناء الزمان، چاپ احسان عباس، بیروت ۱۹۶۸-۱۹۷۷، ج ۸، چاپ افست قم ۱۳۶۴ ش.
- ابن رسته = ابن رسته، کتاب الاعلاق النفیسة، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۹۲، چاپ افست ۱۹۶۷.
- ابن سعد = ابن سعد، الطبقات الکبری، چاپ احسان عباس، بیروت ۱۴۰۵/۱۹۸۵، ج ۹.
- ابن سینا = ابن سینا، القانون فی الطب، چاپ ادوار قش، بیروت ۱۴۰۸/۱۹۸۷.
- ابن عساکر = ابن عساکر، تاریخ مدینة دمشق، چاپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۵-۱۴۲۱/۱۹۹۵-۲۰۰۱، ج ۸۰.
- ابن عماد = ابن عماد، شذرات الذهب فی اخبار من ذهب، بیروت ۱۳۹۹/۱۹۷۹، ج ۸.

* به منظور پرهیز از تکرار و اطناب، در متن و منابع مقالات، برخی از منابع پربسامد به صورت اختصار آمده و مشخصات آنها در اینجا به طور کامل درج شده است.

- ابن فارس = ابن فارس، معجم مقاییس اللغة، چاپ عبدالسلام محمد هارون، قم ۱۴۰۴، ج ۶.
- ابن فقیهه = ابن فقیهه، کتاب البلدان، چاپ یوسف الهادی، بیروت ۱۴۱۶/۱۹۹۶.
- ابن منظور = ابن منظور، لسان العرب، چاپ علی شیری، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲، ج ۱۸.
- ابن ندیم = ابن ندیم، کتاب الفهرست، چاپ ایمن فؤاد سید، لندن ۲۰۰۹/۱۴۳۰، ج ۲ در ۴ مجلد.
- ابوالفرج اصفهانی = ابوالفرج اصفهانی، کتاب الاغانی، قاهره ۱۳۸۳، چاپ افست بیروت [بی تا]، ج ۲۴.
- ابوریحان بیرونی = ابوریحان بیرونی، الآثار الباقیة عن القرون الخالیة، چاپ ادوارد زاخاو، لایپزیگ ۱۸۷۸، ۱۹۲۳.
- اسکندر منشی = اسکندر منشی، تاریخ عالم آرای عباسی، تهران ۱۳۳۵ ش، ج ۳ در ۲ مجلد، ۱۳۴۳ ش، ۱۳۵۰ ش.
- اصطخری = ابراهیم بن محمد اصطخری، کتاب مسالک الممالک، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۷۰، چاپ افست ۱۹۲۷، ۱۹۶۷.
- اعتماد السلطنه = محمد حسن بن علی اعتماد السلطنه، مرآة البلدان، چاپ عبدالحسین نوائی و میرهاشم محدث، تهران ۱۳۶۷-۱۳۶۸ ش، ج ۴ در ۳ مجلد.
- امین = محسن امین، اعیان الشیعة، چاپ حسن امین، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳، ج ۱۱.
- اولیا چلبی = محمد ظلی بن درویش اولیا چلبی، اولیا چلبی سیاحتنامه سی، ج ۱-۶، چاپ احمد جودت، استانبول ۱۳۱۴-۱۳۱۸، ج ۷ و ۸، استانبول ۱۹۲۸، ج ۹ و ۱۰ (به خط لاتین)، استانبول ۱۹۳۵-۱۹۳۸.
- بخاری = محمد بن اسماعیل بخاری، صحیح البخاری، [چاپ محمد ذهنی افندی]، استانبول ۱۴۰۱/۱۹۸۱، ج ۸ در ۳ مجلد، چاپ افست بیروت [بی تا].
- بلاذری (بیروت) = احمد بن یحیی بلاذری، فتوح البلدان، چاپ عبدالله انیس طباع و عمر انیس طباع، بیروت ۱۴۰۷/۱۹۸۷.
- بلاذری (لیدن) = احمد بن یحیی بلاذری، کتاب فتوح البلدان، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۶۶، چاپ افست فرانکفورت ۱۴۱۳/۱۹۹۲.
- بیهقی = محمد بن حسین بیهقی، تاریخ بیهقی، چاپ علی اکبر فیاض، مشهد ۱۳۵۰ ش، ۱۳۵۶ ش.
- جعفری = عباس جعفری، گیتاشناسی ایران، تهران ۱۳۶۸-۱۳۷۹ ش، ج ۳.
- جوینی = عظاملک بن محمد جوینی، کتاب تاریخ جهانگشای، چاپ محمد بن عبدالوهاب قزوینی، لیدن ۱۹۱۱-۱۹۳۷، ج ۳، چاپ افست تهران [بی تا].
- حاجی خلیفه = مصطفی بن عبدالله حاجی خلیفه، کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون، بیروت ۱۴۰۲/۱۹۸۲، ج ۶، ۱۴۱۰/۱۹۹۰.

- حدود العالم = حدود العالم من المشرق الى المغرب، چاپ منوچهر ستوده، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۴۰ ش، ۱۳۶۲ ش.
- حرّ عاملى = محمد بن حسن حرّ عاملى، تفصيل وسائل الشيعة الى تحصيل مسائل الشريعة، قم ۱۴۰۹-۱۴۱۲، ج ۳۰، ۱۴۱۶.
- حمدالله مستوفى، تاريخ گزيده = حمدالله مستوفى، تاريخ گزيده، چاپ عبدالحسين نوائى، تهران ۱۳۳۹ ش، ۱۳۶۲ ش.
- حمدالله مستوفى، نزهة القلوب = حمدالله مستوفى، كتاب نزهة القلوب، چاپ گى لسترنج، ليدن ۱۹۱۵، چاپ افست تهران ۱۳۶۲ ش.
- خطيب بغدادى = احمد بن على خطيب بغدادى، تاريخ مدينة السلام، چاپ بشار عواد معروف، بيروت ۱۴۲۲/۲۰۰۱، ج ۱۷.
- خواندمير = غياث الدين بن همام الدين خواندمير، تاريخ حبيب السير فى اخبار افراد البشر، چاپ محمد دبیرسیاقى، تهران ۱۳۳۳ ش، ج ۴، چاپ افست ۱۳۵۳ ش، ۱۳۶۲ ش.
- خوانسارى = محمد باقر بن زين العابدين خوانسارى، روضات الجنات فى احوال العلماء والسادات، چاپ اسدالله اسماعيليان، قم ۱۳۹۰-۱۳۹۲، ج ۸.
- خويى = ابوالقاسم خويى، معجم رجال الحديث، بيروت ۱۹۸۳/۱۴۰۳، ج ۲۳، چاپ افست قم [بى تا].
- دهخدا = على اكبر دهخدا، لغت نامه، زير نظر محمد معين و جعفر شهيدى، تهران ۱۳۷۷ ش، ج ۱۶.
- ذهبي = محمد بن احمد ذهبي، سير اعلام النبلاء، چاپ شعيب أرنؤوط و ديگران، بيروت ۱۴۰۱-۱۴۰۹، ج ۲۵، ۱۹۸۸-۱۹۸۱.
- رزم آرا = حسين على رزم آرا، فرهنگ جغرافيايى ايران (آباديها)، تهران ۱۳۲۸-۱۳۳۹ ش، ج ۱۱، ۱۳۵۵ ش.
- رشيد الدين فضل الله همدانى = رشيد الدين فضل الله همدانى، جامع التواريخ، چاپ محمد روشن و مصطفى موسوى، تهران ۱۳۷۳ ش، ج ۴.
- زَمَخْشَرى = محمود بن عمر زَمَخْشَرى، الكشاف عن حقائق غوامض التنزيل و عيون الاقاويل فى وجوه التأويل، بيروت ۱۳۶۶/۱۹۴۷، ج ۴.
- سامى = شمس الدين بن خالد سامى، قاموس الاعلام، چاپ مهران، استانبول ۱۳۰۶-۱۳۱۶/۱۸۸۹-۱۸۹۸، ج ۶.
- سَمْعانى = عبدالكريم بن محمد سمعانى، الانساب، چاپ عبدالله عمر بارودى، بيروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸، ج ۵.

سُيُوطِي = عبدالرحمان بن ابى بكر سيوطى، الدرالمشثور فى التفسير بالمأثور، چاپ نجدت نجيب، بيروت ۱۴۲۱/۲۰۰۱، ج ۸.

شوشترى = محمدتقى شوشترى، قاموس الرجال، قم ۱۴۱۰-۱۴۲۴، ج ۱۲.

صَفَدِي = خليل بن أيبك صفدى، كتاب الوافى بالوفيات، ويسبادن و بيروت ۱۹۶۲-۲۰۰۹، ج ۳۰.

طباطبائى = محمدحسين طباطبائى، الميزان فى تفسيرالقرآن، بيروت ۱۳۹۰-۱۳۹۴ / ۱۹۷۱-۱۹۷۴، ج ۲۰.

طبرسى = فضل بن حسن طبرسى، مجمع البيان فى تفسيرالقرآن، چاپ هاشم رسولى محلاتى و فضل الله يزدى طباطبائى، بيروت ۱۴۰۸/۱۹۸۸، ج ۱۰ در ۵ مجلد.

طبرى، تاريخ (بيروت) = محمدبن جرير طبرى، تاريخ الطبرى: تاريخ الامم والملوك، چاپ محمد ابوالفضل ابراهيم، بيروت [۱۳۸۲-۱۳۸۷/۱۹۶۲-۱۹۶۷]، ج ۱۱.

طبرى، تاريخ (ليدن) = محمدبن جرير طبرى، تاريخ الرسل و الملوك، چاپ دخويه، ليدين ۱۸۷۹-۱۹۰۱، ج ۱۵، چاپ افست تهران ۱۹۶۴-۱۹۶۵.

طبرى، جامع = محمدبن جرير طبرى، جامع البيان عن تأويل آى القرآن، مصر ۱۳۷۳ / ۱۹۵۴، ج ۳۰ جزء در ۱۲ مجلد.

طوسى = محمدبن حسن طوسى، التبيان فى تفسير القرآن، چاپ احمد حبيب قصيرعاملى، بيروت [ابى تا.]، ج ۱۰.

قَلَقَشَنَدِي = احمدبن على قلقشندى، صحح الاعشى فى صناعة الانشا، قاهره ۱۹۱۰-۱۹۲۰، چاپ افست ۱۳۸۳/۱۹۶۳، ج ۱۴.

كلينى (بيروت) = محمدبن يعقوب كلينى، الكافى، چاپ على اكبر غفارى، بيروت ۱۴۰۱، ج ۸.

كلينى (قم) = محمدبن يعقوب كلينى، الكافى، چاپ دارالحدیث، قم ۱۳۸۷-۱۳۸۸ ش، ج ۱۵.

كیهان = مسعود كیهان، جغرافىای مفصل ایران، تهران ۱۳۱۰-۱۳۱۱ ش، ج ۳.

مجلسى = محمدباقر بن محمدتقى مجلسى، بحار الانوار، بيروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳، ج ۱۱۰.

مسعودى، التنبیه = على بن حسين مسعودى، كتاب التنبیه والاشراف، چاپ دخويه، ليدين ۱۸۹۴، چاپ افست ۱۹۶۷.

مسعودى، مروج (بيروت) = على بن حسين مسعودى، مروج الذهب و معادن الجواهر، چاپ شارل پلا، بيروت ۱۹۶۵-۱۹۷۹، ج ۷.

مسعودی، مروج (پاریس) = علی بن حسین مسعودی، مروج الذهب و معادن الجواهر، چاپ باریبه دومنار و پاوه دوکورتی، پاریس ۱۸۶۱-۱۸۷۷، ج ۹، چاپ افست تهران ۱۹۷۰.

مسکویه = احمد بن محمد مسکویه، تجارب الامم، چاپ ابوالقاسم امامی، تهران ۱۳۷۶-۱۳۸۰ ش، ج ۸.

مقدسی = محمد بن احمد مقدسی، کتاب احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۷۷، چاپ افست ۱۹۶۷.

منزوی = احمد منزوی، فهرست نسخه‌های خطی فارسی، تهران ۱۳۴۸-۱۳۵۳ ش، ج ۶.

میرخواند = محمد بن خاوندشاه میرخواند، تاریخ روضه الصفا، تهران ۱۳۳۸-۱۳۳۹ ش، ج ۱۰.

نجاشی = احمد بن علی نجاشی، فهرست اسماء مصنفی الشيعة المشتهر برجال النجاشی، چاپ موسی شبیری زنجانی، قم ۱۴۰۷، ۱۴۱۶.

نجفی = محمد حسن بن باقر نجفی، جواهر الکلام فی شرح شرائع السلام، بیروت ۱۹۸۱، ج ۴۳.

یاقوت حموی = یاقوت حموی، کتاب معجم البلدان، چاپ فردیناند ووستنفلد، لایپزیگ ۱۸۶۶-۱۸۷۳، ج ۶، چاپ افست تهران ۱۹۶۵.

یعقوبی، البلدان = احمد بن اسحاق یعقوبی، کتاب البلدان، چاپ دخویه، لیدن ۱۸۹۲، چاپ افست ۱۹۶۷.

یعقوبی، تاریخ = احمد بن اسحاق یعقوبی، تاریخ الیعقوبی، بیروت: دارصادر، [بی تا.]، ج ۲، چاپ افست قم [بی تا.]

ب) منابع به خط لاتینی

<i>EI</i> ¹	<i>E.J. Brill's first encyclopaedia of Islam, 1913-1936</i> , Leiden: Brill, 1913-1938, repr. 1987.
<i>EI</i> ²	<i>The Encyclopaedia of Islam</i> , new ed., Leiden: Brill, 1960-2002, vol.12: <i>Supplement</i> , 2004.
<i>EI</i> ³	<i>The Encyclopaedia of Islam: three</i> , ed. Gudrun Krämer et al., Leiden: Brill, 2007- .
<i>EIr</i> .	<i>Encyclopaedia Iranica</i> , ed. Ehsan Yarshater, London: Routledge & Kegan Paul, 1985- .
<i>İA</i>	<i>İslâm ansiklopedisi</i> , İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1965-1988.
<i>TA</i>	<i>Türk ansiklopedisi</i> , İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1968-1988.
<i>TDVİA</i>	<i>Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi</i> , İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1988- .